

PLENARNA DISKUSIJA

Sudionicima Tjedna bilo je po običaju omogućeno da zadnjeg dana Tjedna, to jest 25. siječnja, prodiskutiraju sva pitanja koja imaju u okviru teme Tjedna.

Plenarnoj diskusiji je predsjedavao dekan fakulteta dr Celestin *Tomić*, a diskusijom je ravnao mr Josip *Baričević*.

Prvi se javio za riječ dr Jakov *Mamić*, karmelićanin. On se osvrnuo na predavanje dra Marijana Jurčevića i pitao ga u vezi s izlaganjem o autonomiji svijeta i Crkve da li tu autonomiju svijeta i Crkve treba shvatiti tako kao da jedna stvarnost nije upućena na drugu. *Mamić* sugerira da bi bilo bolje govoriti o autonomiji vrednota nego o autonomiji svijeta i Crkve. Drugo, ako se govori o svijetu kao teološkom mjestu u kojem nastaje refleksija o svijetu i Crkvi, kako se može reći da ovaj svijet i ova Crkva nemaju ništa zajedničko? Treba razjasniti pojam svijeta, i to konkretnog svijeta, ovog našeg svijeta koji je nastao ovdje u nas poslije II. svjetskog rata. Predavač je u predavanju rekao da su vrednote svijeta kao međuovisnost, bratstvo, zajedništvo evandeoskih vrednota. Kako to onda da te iste vrednote ne spadaju na Crkvu? Nemamo li možda preuzak pojam Crkve?

Na ovu primjedbu odgovorio je dr Marijan *Jurčević*. Svijet ima svoju vrijednost i kada nema Crkve, odnosno neke vrednote su vrijedne i bez blagoslova. I to je ta autonomija o kojoj je on govorio. Svijet i rad su stekli svoju vrijednost iz sebe. Imaju vrijednost u sebi pa ma kakvu denominaciju imali. To je priznao i sam Koncil.

Poslije *Jurčevićeva* odgovora Jakov *Mamić* je još dao neka pojašnjenja. Požalio je što na Tjednu nije bila učinjena jedna malo jača analiza našeg urbanog i agrarnog – ako postoji – čovjeka. U vezi s problemom „čovjek i rad” pitao je u odnosu na našu situaciju što je s odnosom Crkve prema radu, prema sindikatima, prema borbi radnika za njihove vrednote... Kakva bi to bila Crkva suvremene tehničke civilizacije? I na to *Mamićevo* pitanje pokušao je odgovoriti dr Marijan *Jurčević*. U svom je odgovoru rekao da se naša Crkva u pogledu radništva – izgleda – još nije snašla. Nešto bi trebalo na tom području učiniti. Ali što? Kod nas se pomalo razbija pojam onog tipičnog radnika. Svaki je radnik „radnik”, ne samo onaj fizički nego i onaj intelektualni. Pojam je radnika širi danas nego ranije. Što se tiče drugog pitanja odnosno agrarne ili urbane Crkve rekao bih – nastavio je *Jurčević* – da je naša Crkva još u prijelomu. Mi smo pojavno, tehnološki urbanizirani, ali među nama i u nama još su agrarni mentaliteti. Mi smo dakle samo teorijski urba-

nizirani. I tu je taj prijelom. Naša Crkva bi trebala biti Crkva našeg vremena. Kakva bi trebala biti, to nitko ne zna. To je san. Možda će djeca našeg vremena znati u budućnosti dati na to odgovor. Kako se smjestiti u našem vremenu? Crkva se mora vidjeti u sutrašnjem danu.

Budući da su se na samom početku diskusije pojavila pitanja o *strukturama i institucijama*, tajnik Tjedna dr Adalbert Rebić dao je razjašnjenje teme Tjedna. Tema Tjedna je glasila *Može li Crkva danas služiti čovjeku?* Na tu temu, naravno, očekujemo pozitivan odgovor. U temu Tjedna ulazi čovjek kao takav, konkretni čovjek. Mi smo namjerno izbjegavali predavanja koja bi razrađivala strukture ili institucije. Zato ni jedno takvo predavanje nije bilo na našem Tjednu. Izbjegavali smo takve teme – o strukturama i institucijama – namjerno zato što imamo ograničeno vrijeme. Jedan sljedeći tjedan morao bi obrađivati strukture i institucije u suvremenu svijetu i Crkvi te odnos među njima. Zato Vas molimo da vodite računa o tome da je naša tema ograničena. Radi se o konkretnom čovjeku, i to ne samo krštenju čovjeku, nego svakom čovjeku. Upravo je zato tema Tjedna pod upitnikom. Mnogi su mislili da se pod tim „čovjekom” samo po sebi razumije „kršćanin”. Međutim, mi pod tim pojmom mislimo i na druge ljude koji nisu kršteni ili pak prakticiraju svoje kršćanstvo. Stoga pitanje: Što Crkva može tim ljudima danas pomoći? Pitanje je može li Crkva suvremenu čovjeku pomoći i nešto više nego ga samo krstiti.

Dr Marijan Valković je u diskusiji nastavio. Kad se govori o Crkvi i radu, o Crkvi i sindikatima, treba voditi računa da se mi danas već nalazimo u postindustrijskoj civilizaciji. O tome postoje mnoge sociološke studije, osobito u USA. Na primjer, broj manualnih radnika je sve manji. U USA npr. ima preko 60% radnika koji nisu u neposrednoj proizvodnji. Njih ne bismo mogli nazvati radnicima u onom klasičnom smislu koji su pred očima imali Marx i Engels dok su pisali svoja sociološka djela. Danas se mijenja struktura. Danas ima i s marksističke strane takvih studija o postindustrijskom društvu. Što se Crkve tiče, u tom novom društvu dolaze novi problemi. Crkva u tom društvu ima mogućnost djelovanja. Ona je tu i u našem društvu, prisutna na svoj način. Kod nas ima toliko redovnica koje rade u bolnicama, uredima. To je već prisutnost. Oni djeluju prema svojim mogućnostima. Po nekima vjera kao da nestaje. Uzmimo npr. analize Winera i Kahna (knjiga: Slijedećih 200 godina), gdje se prave prognoze o tome kakvo se društvo pomalja. U tom društvu su za vjeru slabe vizije. Čovjek za nju kao da gubi smisao. S druge strane postoje prognoze da i u tom društvu Crkva ima što raditi. Danas postoje goruća pitanja kao što su ekologija, štednja energije. Tu i naša etika i naša askeza imaju što pomoći. Mi smo to prije rješavali na individualnom planu, a sada će to trebati rješavati na širem društvenom planu. Danas je proizvodnja u pitanju. Ne: što više proizvoditi, nego: što bolje proizvoditi. Tu Crkva ima šanse da se uklopi. Govori se danas i o povratku sakralnoga (usp. posljednje *Naše teme* članak Srđana Vrcana. On istina zauzima negativan stav, ali nije on jedini...). U suvremenu svijetu i u onom koji se tek pomalja Crkva ima što reći. Citirao bih Lady Jackson Ward, poznatu englesku ekonomistkinju koja je ujedno i član papinske komisije *Justitia et Pax*. Ona veli da su redovnici ljudi 21. stoljeća. Vidi da se ekonomija po

ovim dosadašnjim kriterijima ne može dalje razvijati, nego se mora vladati po nekim novim, kvalitativno novim kriterijima.

Potom je uzeo riječ riječko-senjski nadbiskup, metropolit msgr Josip Pavlišić i rekao slijedeće: „Predavači nisu spomenuli jedan suvremeni pokušaj preobražaja svijeta. Na njega smjera svima nama poznati Ten Ciao Pin. Na Kineze često zaboravljamo. A oni danas ipak predstavljaju jednu četvrtinu čovječanstva. On se zalagao za to da posuvremeni industrijalizaciju i tehniku Kine. A Kina može vrlo lako pružiti industriji 200 milijuna vrlo jeftinih radnika i postaviti naglavce svu svjetsku industriju. Pisao je jednom naš *Vjesnik u srijedu* da je teško konkurirati Japanu koji tri puta bolju robu prodaje pet puta jeftinije. Da li će ta kineska roba biti tri puta bolja, ne znamo, ali da bi mogla biti osam puta jeftinija nego sva ostala roba, to je sigurno. To doduše nije religija. To je ekonomija. S druge strane spomenimo i to. Kad bi u proizvodnju bili uklopljeni vojnici, samo ti vojnici mogli bi proizvoditi više hrane i odijela nego svijet danas treba. Eto, s tim tehničkim i znanstvenim dostignućima treba računati. Zatim se nadbiskup osvrnuo na pitanje odnosa svećenika prema broju krštenih koji na jednog svećenika otpadaju. Tako u Kubi na jednog svećenika otpada 40.000 krštenih. U tom razmjeru Hrvatska bi mogla imati samo 40 svećenika. Kod nas još uvijek na jednog svećenika ipak otpada 2.000 krštenih osoba da ne kažem vjernika. U Južnoj Americi, gdje je veći broj katolika, prosječno na svakog svećenika otpada 8.000 krštenih ljudi. Govorilo se tu danas o kvaliteti rada. Mi bismo mogli govoriti o kvaliteti svećenika i biskupa. Ne smijemo, na kraju, zaboraviti ono što je prvi dokument II.vatikanskog sabora, dokument o liturgiji, rekao za Crkvu: Crkva je i ljudska i božanska. Ona je gorljiva u djelovanju, ali i odana kontemplaciji. Ova druga varijanta danas malo kotira. Crkva je obdarena i vidljivim i nevidljivim stvarima. Bog je stvorio mnogo nevidljivih stvari”.

Na to je nastavio dr Vjekoslav Bajsic. On se osvrnuo na izlaganje preuzv. gospodina nadbiskupa s obzirom na dio u kojem je govorio o odnosu svećenika na broj krštenih koji na nj otpadaju. Rekao je: „Mi imamo od pape i biskupa gore pa do svećenika dolje sve izvrsno organizirano. Mi se sastajemo. Jedan drugog nadziramo, jedan na drugog pazimo, pomažemo... Možemo u to ubrojiti još i časne sestre. Ali tu prestaje. Ispod župnika je ogromna kutija, vreća, i tu unutra sve zajedno pliva. Ne znaš tko je gdje, tko što radi. Ljudi još nešto dolaze u crkvu. I to je još jedini kontakt koji imaju s Crkvom i sa svećenikom. Sada kažemo da bi ta Crkva trebala učiniti nešto za čovjeka. A kako, kad je ovo dolje sve vrlo nesigurno. Uzmimo jedan misaoni eksperiment. Uzmimo da prošlog vremena nije bilo. Mi tu imamo jedan kvantitet kršćana. Uzmimo da netko dobije zadaću da tu crkvu organizira. Da li bi taj organizirao tu Crkvu tako kao što je ona danas organizirana? Ja nisam uvjeren da bi je baš tako organizirao. Problemi koji se danas spominju spominjali su se već i prije. Meni nije razumljivo zašto mi uvijek čekamo. Mi se nadamo da će se tu dogoditi neko čudo. Sve tako nekako radimo kao da samo krov uređujemo, a ovo dolje puštamo da ide kako zna”.

Fra Stanko Škunca, župnik u Puli, osvrnuo se na izvještaj koji je sinoć dala pastoralno-katehetska grupa. Kod njih se raspravljalo o *manjim bazičnim zajednicama*. „Mene zanima da li te bazične zajednice imaju i neka osobna iskustva koja bi

nam mogle prenijeti. Meni su neki govorili o tim grupama vrlo mračno i negativno. Govorim kao onaj koji sam sudjelujem u tim grupama. Reklo se da su te grupe stjecišta nekih bolesnih, patoloških tipova; da te grupe razaraju župske zajednice i tomu slično. Iz čega se to može zaključivati? Naše su kateheze vrlo često jalove. Mi često pucamo u prazno. Vidimo da imamo vrlo malo uspjeha. Uzalud Koncil, dokumenti i institucije, ako se u nama nešto dublje ne dogodi, ne promijeni, to jest ako ne povjerujemo Evandelju, riječima Isusa Krista? Moramo naći način kako ćemo se sami obratiti, kako ćemo sami povjerovati Isusu Kristu i onda s tom snagom, poput apostola, naviještati Evandjele. Ove naše zajednice, protiv kojih sam i ja bio prije dvije godine, među nama su učinile duboke promjene. One nas osposobljuju da se promijenimo, da postanemo sposobniji naviještati Riječ Božju. A tada postajemo kao oni koji vjeruju ono što navješćuju. Mislim da će se s time i drugi složiti”.

Time je bila potaknuta diskusija o karizmatičkim grupama i ostalim bazičnim zajednicama koje u nas djeluju. U vezi s tim pitanjem progovorio je i zagrebački nadbiskup i metropolit msgr Franjo *Kuharić*. „Što se tiče tih grupa – rekao je nadbiskup – vrlo je važno tko ih okuplja, tko ih vodi. Koliko ja znam o tim grupama, imam pozitivno iskustvo. Mislim da su one jedan način suvremenog apostolata, da se u tim zajednicama zaista produbljuje vjera u Isusa Krista, da se zaista produbljuje život u Crkvi. Ja sam nekoliko puta sudjelovao na skupovima fokolarina, tu u Zagrebu. Oni su na tim skupovima imali određene teme, kao npr. Krist i čovjek. Na temelju evanđelja razmišljali su o čovjeku, o svojem susretu sa suvremenim čovjekom. Tu se doživljava doista jedno uvjerenje, jedna vjera. Bio sam iskreno ohrabren i oduševljen vidjevši s kakvim oduševljenjem ti mladi proživljavaju svoje kršćansko uvjerenje. Jedne su godine razmišljali o temi Krist u hijerarhiji. Kako su oni razmišljali tu cjelovitost otajstva, tu cjelovitost Crkve! Što znači u Crkvi papa, što znači biskup, što znači svećenik. Bio sam doista oduševljen time s kakvom su dubinom ti mladi razmišljali o tim unutrašnjim odnosima u Crkvi. Susreo sam se i s nekim ljudima „braćnih weekenda” (npr. ove godine na Duhove u Palmotićevoj). Kako ti mladi muževi i mlade žene ispovijedaju i svjedoče što njima i u njihovom obiteljskom životu znači vjera. Dakako, u tim susretima prisutan je svećenik. I on je potreban u toj sredini. On mora imati i određenu teološku stručnu spremu. Mora imati i „sensus Ecclesiae” da bi tu zajednicu mogao oblikovati u vjeri. Zato, ako se te bazične zajednice ispravno vode, one nisu u Crkvi nešto odijeljeno, sekte, nego su najprikladniji suradnici svećenika i župnika. Treba ih samo ispravno oblikovati. U zajednicama koje sam ja susretao nisam nailazio na neke strahove, nego sam nailazio na događanje Duha Svetoga, jer se tu radi o obraćenju a ne o kontestaciji. To su dvije sasvim različite stvari. O tome ću reći nešto više danas u homiliji. Ako se grupa razvija u kontestatorsku grupu, onda je ona negativna, onda ne živi otajstvo Crkve. To je onda sektaštvo. Takva se grupa odjeljuje od Crkve, od svećenika, od biskupa, od pape. Onda imamo jedan klan. Crkva je velika. Crkva nosi u sebi cijeli svijet, svakog čovjeka. Obračćenik nosi u sebi cijelu Crkvu, cijeli svijet i svakog čovjeka. Prvokršćanske zajednice su bile male zajednice u velikom grčko-rimskom svijetu, u onom robovlasničkom sistemu. Ali je u svakoj zajednici bila cijela Crkva. U svakoj se uprisutnjivao cijeli Krist.

One su malo po malo mijenjale društvo svojom prisutnošću, jer su bile prisutnost svjetla, prisutnost ljubavi („Gledajte kako se ljube!“). Ja sam u tim mladim bazičnim zajednicama doista doživio ovo „Gledajte kako se ljube i kako ljube“. Shvatio sam što znači prisutnost jednog kvalitetnog čovjeka u ovom društvu, čovjeka u kojega onda drugi steknu povjerenje, čovjeka koji im nekako postaje ohrabrenje, nada, u svim tim borbama za položaj, za napredak, za gaženje drugoga a isticanje sebe. Te zajednice bi trebale to odgajati. Mi bismo više pažnje trebali posvetiti tim zajednicama. Imali bismo onda i te kako vjerne i privržene suradnike, jer oni nose u sebi svijest zajedništva”.

Voditelj diskusije je istaknuo kako nam je Nadbiskup svima pokazao kako treba o tim bazičnim zajednicama razmišljati.

Dr Ivan *Fuček* je dao osobno svjedočanstvo: „Skupljajući materijal za svoje predavanje naišao sam – reče – na onaj podatak koji se tiče jedne biskupije u Brazilu. U jednu je biskupiju u kojoj je bilo 7 dijecezanskih svećenika došao mladi svećenik. Počeo je s malim zajednicama. On je toliko uspio da imade nekoliko bogoslova koji se sada spremaju za svećeništvo. Ima i nekoliko desetaka sjemeništaraca.

Dr Jerko *Fučak* također je dao svoje osobno iskustvo o bazičnim zajednicama: „Osjećam kako rad u grupama proizlazi iz prave vjere. Vjera je poslušnost i odgovornost, odgovor Riječi Božjoj. Riječ Božja upravljena je svakome na osobni način. Te grupe omogućuju da pojedini dožive Riječ Božju. Te male grupe su zapravo izražaj vjere i poslušnosti Riječi Božjoj. Riječ Božju moramo slušati u zajednici jer je ona u Crkvi nastala za zajednicu, dana za Crkvu. Ja sam nekoliko puta ugodno bio iznenađen kad sam saznao da su se u grupama u kojima sam radio našli ljudi koji su prije toga tražili smisao života u sektama. Prema tome sekte pružaju ljudima nešto što oni trebaju, a u širem krugu Crkve ne dobiju. Stoga se treba zanimati za te bazične grupe. Ali treba ići u te grupe, i ondje doživjeti njihov duh.”

Fra Tomislav *Duka*, iz Neussa, iznosi svoje iskustvo: „U samostanu u Živošću u kojem sam donedavno bio gvardijan nekoliko su puta sprovedili članovi takvih bazičnih zajednica svoj weekend. Ispočetka su svi prema njima bili skeptični. Podrugljivo su iščekivali te grupe. Međutim, s tim grupama smo doista doživjeli Boga. I svi smo postupno izmijenili svoje prijašnje mišljenje. Njihovo zajedničko slavljenje euharistije bilo je nešto izvanredno. Na tu euharistiju su dolazili ljudi iz dalekih krajeva, i to ponovno i ponovno. Zato preporučam svećenicima da tim grupama posvete posebnu pažnju.”

Potom se javio za riječ i Bonaventura Zvonimir *Sagi*, provincijal kapucina. Rekao je: „Budući da dosad svi hvale te radne grupe, ja bih sada iznio nekoliko problema u vezi s tim grupama, pogotovu zato jer je preuzvišeni gospodin Nadbiskup grupe vrlo pohvalio. Prije svega, Nadbiskup je uvjetovao rad u tim grupama. Pohvalio ih je, ali je rekao da je važno tko vodi te grupe. Dakle, nekoliko pitanja. A najprije jedno razlikovanje. Mislim da se unosi konfuzija kad se sve moguće naziva nekom bazičnom zajednicom. Mislim da fenomen bazičnih zajednica iz Latinske Amerike nije isto što sam ovdje čuo, barem ne sasvim isto. Ovdje su bile nabrojene neke zajednice kao fokolarini, bračni weekendi, kursiljosi itd. Kursiljo

je npr. metoda duhovnih vježbi, braćni weekend bi bila neka terapijska grupa (kao neke duhovne vježbe), fokolarini bi bili neki treći red... Ako oni čine neku permanentnu zajednicu, neko udruženje, onda ih neka Crkva odobri kao što je u prošlosti odobrila druga crkvena udruženja. Međutim, ne bi se smjelo metodu zamjenjivati sa stvarima. Ne bi se smjelo neku manju grupu stavljati u opoziciju nekoj velikoj grupi, župskoj zajednici. Onda me uvijek muči gdje je ta župska zajednica. Drugo pitanje: tko je dužan evangelizirati? Meni se čini narcisoidnim stalno bavljenje samim sobom. Pa i Crkva se ne smije neprestano sama sobom baviti. Mi se nademo skupa, i to naši najbolji vjernici. Naravno da nam je tu lijepo, da se tu ugodno osjećamo. A tko kome naviješta evanđelje? Preuzvišeni, tko je dužan ove braćne drugove – i to često naše najbolje braćne drugove – koje neki skupe s naših župa pa onda i vas dovedu na takve skupove, tko je dužan te braćne drugove evangelizirati? Kad vas dovedu na te skupove, vidite da su to – jasno – najbolji ljudi. Na takve skupove ne mogu doći jednostavno svi – ne mogu doći oni s problemima – nego samo odabrani. Oni koji imaju problema ostaju župnicima da se s njima muče. A oni drugi svake nedjelje nekamo odlaze. Oni ne mogu doživjeti što je to misa s narodom. Vi ste rekli „elita” – da, jasno je da je uvijek bolje biti sa sebi sličnima. A svećenik, koji je spremio propovijed za nedjelju, pa mu dođe pet baba, ne zna komu da govori, osjeća se jadno. I ako je među njima neka pametna osoba, onda i ta otiđe u Zagreb na neki weekend.”

Nato je msgr *Nadbiskup* dao razjašnjenje radi informacije, rekavši: „Nije istina da ovi svaki weekend nekamo odlaze. Oni se sastaju od vremena do vremena. I nisu isključivi. Na njihove sastanke mogu doći svi koji imaju probleme. Dapače, takvi trebaju na takve sastanke doći. Pošaljite ih.”

Još je na tu temu imao riječ i *Živko Kustić*. Rekao je da bi bazičnim zajednicama trebalo smatrati i one koji nam svaki dan dolaze na svetu misu, takozvane „mašare”: „Kod nas na Trešnjevki dolazi svaki dan na misu oko 50 žena. One dolaze na misu i na njoj aktivno sudjeluju. Poslije mise dođu u sakristiju i s nama svećenicima razgovaraju. Žive intenzivnim sakramentalnim životom. Suraduju sa župnikom. Preko njih dolaze razne informacije s terena. Prema tome, meni se čini da je taj naš pojam zajedništva mnogo optimističkiji na terenu nego što nam se čini. I ono što je dr Bajsic primijetio o organiziranoj pastvi. Mi preko tih bazičnih zajednica i tih „mašara” imamo u Zagrebu tisuće i tisuće ljudi koji su pod raznim nazivnicima naša prisutnost na terenu. Isto tako bi trebalo pozitivno vrednovati i velika okupljanja. Papa veli u dokumentu *Tradendae* da je mjesto kateheze i bazična zajednica i proštenja i misije i misa svaki dan i hodočašće (i Bistrica i Sinj i Nin). Te naše masovnosti nisu razvodnjavanja. Ako bismo vrednovali isključivo bazične zajednice, a zanemarili pastoral velikih masovnih skupova, koji u ovom našem društvu imaju prednost, ustaljenost i neizbrisivost, ne bismo dobro postupili. Sve ima svoje mjesto. Sve je mjesto služenja Crkve vjerniku.”

Fra Petar *Milanović*, kateheta u Vrbanićevoj (Zagreb), iznio je svoje iskustvo s bazičnim zajednicama iz Pariza. Ondje je u predgrađu radila jedna takva bazična zajednica i kad su se članovi poslije nekog vremena vratili u svoje župe, nisu se mogli uključiti u svoju župu, nego su se ponovno vratili u svoju bazičnu zajednicu. S obzirom na rad u župi postoji problem organizacije i reorganizacije rada. U

tim župskim zajednicama čovjek se postupno izgubi. Preširoka je. Rad nema svoj plan. Gledao sam plan jednog dječjeg vrtića gdje se sve radi po planu. A vrtići su počeli raditi tek nedavno, a mi već radimo odavno.

Nadbiskup msgr Josip Pavlišić se u diskusiji pozvao na jedan internacionalni slogan koji glasi: Ne želimo da se drugi pačaju u naše unutarnje poslove. Kada jedan svećenik posize u tuđu župu, on se pača u tuđe poslove. Crkva daje stano-
vitu autonomiju biskupu i župniku. Mislim da poteškoća nastaje u tom što kad jedan vođa tih grupa ne uspije s ljudima u svojoj župi, onda skupi najbolje vjernike s drugih župa i s njima počne raditi u ovakvim grupama. A to onda smeta ljudima. Svi smo mi pomalo sebični. A takav svećenik, vođa grupe, trebao bi se dogovarati sa župnikom s čijeg terena ima vjernike u svojoj grupi.

Jozo Čačić, student vanjske trgovine, rekao je da stvari ipak nisu tako crne. Došlo je sada do raščišćavanja religijskog poimanja religije i religioznog poimanja religije. Pokojni Gahs je u svojim predavanjima rekao da će doći poteškoća i da će se ljudi iz grada sve više obraćati Crkvi, a čovjeku sa sela Crkva će sve više biti poteškoća. Za čovjeka, koji je materijalno shvatio religiju, došao je čas iskušanja. Slažem se s prof. Fučekom da tu nema receptata. Čovjek mora izaći u društvo i početi pričati i o religiji. Prije dvadesetak godina čovjek je mislio da će tehnikom i razvitkom tehnike sve moći riješiti. A danas se ta slika brzo mijenja. Čovjek je danas osjetio da ga je ta tehnika zarobila. Pa se onda nesvjesno vraća Bogu. Čovjek danas, bio vjernik ili nevjernik – kaže Karl Rahner – nesvjesno ide za Kristom. Svida mi se ona formulacija dra Bajsića kad uvijek kaže „dragi Bog“: „dragi Bog“ nas neće nikad ostaviti; on svakoga spašava. Ljudi, iako ne dolaze u Crkvu, strahovito razmišljaju o Bogu. Ne idu u Crkvu, jer moraju zaraditi novac za sebe, za svoju obitelj, pa moraju i u nedjelju raditi.

Dr Vjekoslav Bajsić je nastavio diskusiju. Rekao je da već dugo godina sluša o problemima u Crkvi, o stanju u Crkvi: „Jedni kažu da je jako loše, drugi kažu da nije tako loše... Sigurno da se mogu odrediti neka objektivna mjerila da se vide neke razlike, neke promjene. Htio bih reći ovo. Nikad nisam mislio – a ja sam već ipak star – da bi trebalo u Crkvi biti pesimista. Ja sam po naravi lijep i volim spavati, pa ako mi netko dođe i počne pričati kako su stvari u našoj Crkvi ipak dobre i izvrsne i kako sve ide izvrsno naprijed, onda velim da je dobro tako i odem spavati.

Pater dr Bonaventura Duda veli: „Ova mi se debata veoma svida. I ja bih htio nešto reći. Htio bih nešto reći o novim svećeničkim zvanjima. Čini mi se da to baš spada u neku vezu s bazičnim grupama. Što se tiče bazičnih grupa, svi polaze odatle kao da ih svećenik skuplja. Međutim, ja sam vidio da to obično spada na laike. I oni uopće ne misle da nekoga nekome otimaju. Oni se nađu po prijateljstvu, po zajedničkom poslu. Problem je i taj da dok Duh Sveti potiče bazične grupe to ne znači da je svaka puna Duha Svetoga i da se svi prema njima ravnaju. Želim reći da inicijative ne dolaze „odozgo“. Mene nisu zvali na takve skupove svećenici nego laici. Rekao bih i to: u Zagrebu ima oko 60% mladeži iz cijele Hrvatske i što župnici čine za njih? Tu bi morala nastupiti neka nagla akcija. Mene su impresionirale dvije stvari u povijesti suvremene Crkve: 1) da je kardinal, nadbiskup Beča za Božić sazvao svojih 400 svećenika i potaknuo ih na razmišljanje

što Crkva može učiniti u suvremenom Beču, u suvremenom velegradu. Kod nas npr. jedan dio ljudi (književnici, umjetnici...) Crkva uopće ne obuhvaća svojim radom; 2) jedan poljski redovnik mi je pričao razloge zašto kod njih ima toliko zvanja. Kod njih preko ljeta postoje razni tečajevi na koje dolaze mladi ljudi i to su kljajlišta svećeničkih zvanja. Dakle, bazične zajednice mogu biti kljajlišta svećeničkih zvanja.

Dr Marijan *Valković* se također osvrnuo na skupine. „Ja bih se osvrnuo – reče – na ono što je o skupinama govorio Živko Kustić, da naime imamo mnogo raznih skupina a i među ostalima i one koji stalno dolaze na misu. Tu su velike razlike. Može li se to uopće nazvati skupinom u onom smislu u kojem tako nazivamo bazične grupe u kojima postoji nutarnja psihosocijalna povezanost. To se ne može reći za one koji dolaze na misu. Ni svećenik ih ne poznaje sve – to mogu govoriti iz iskustva – niti se one među sobom poznaju. Neka od njih dođe u sakristiju ali ne kao član neke skupine nego sasvim individualno. Ja sam bio u Engleskoj na jednoj župi gdje bi ljudi poslije mise jednom tjedno otišli na zajednički čaj. Tu bi se već moglo govoriti o nekoj grupi u kojoj se ljudi međusobno poznaju. Drugo, što se tiče onih velikih masovnih skupljanja (npr. Bistrica, Nin itd.) i to opet nisu skupine u pravom smislu riječi. U sociološkom rječniku to je masa. A kako masa utječe na prenošenje vjere, to je opet drugo pitanje. Težište je Crkve danas – a to pokazuju i sociološka istraživanja – na skupinama. U Južnoj Americi sva je tendencija episkopata upravo na tim skupinama.”

Ante *Logara*, kapucin iz Rijeke, primjećuje: „Čini mi se da smo se u diskusiji sasvim udaljili od teme Tjedna. Diskusija prelazi na grupe. Udaljili smo se od smisla Tjedna. Želio bih da se vratimo natrag na temu. Drugi problem koji osjećam jest da oni koji su radili u grupama žele od nas čuti pohvalu, da im kažemo: dečki, vi ste dobro radili. Treba vidjeti kako Crkva danas može pomoći čovjeku koji i nije u njezinu krilu.”

Dr Marko *Oršanić*, Sarajevo, primjećuje također da u diskusiji trebamo biti konkretni. Kao što je na početku naglasio Rebić. „Ako se radi o tome kako Crkva može pomoći današnjem čovjeku, onda se ne smijemo toliko zaustavljati na toj problematici župe ili bazične grupe, nego općenito govoriti o ulozi Crkve u našem društvu. Ove grupe treba promatrati procesualno, dinamički, a nipošto jednostavno kao što kršćani proživljavaju kršćanstvo. Suvremeni čovjek toliko želi osobno doživljeno kršćanstvo. Zato te bazične zajednice tu mnogo uspijevaju. U župi koji puta netko ne doživi zajedništvo. Imam mnogo takvih primjera i iz osobnog rada u Njemačkoj gdje su te bazične grupe već djelovale od prije.”

Fra *Žarko Ilić*, Široki Brijeg, reče: „Pod pojmom suvremena čovjeka ne treba shvaćati samo onoga koji nije kršten. Svaki je čovjek, i onaj u Crkvi i onaj van Crkve, objekt dapače i subjekt toga služenja. Sve ovo što smo dosad govorili jest jedna vrsta služenja Crkve tom čovjeku. U tom smislu i ovi masovni skupovi u našim crkvama imaju jednu nezamjenjivu ulogu. Mnogi danas misle da je religija odumrla, da je ispovijedaju još samo oni koji su mentalno zaostali. Zato kršćani na tim skupovima dožive stanovito zadovoljstvo kad vide da nisu sami, da ih ima mnogo koji jednako misle. Jedan subrat prije reče da se oni u Parizu iz bazične zajednice više nisu mogli uklopiti u župsku zajednicu. A nije li mnogo veći prob-

lem onaj koji se uopće nigdje ne može uklopiti. Pa ako se barem može uklopiti u bazične zajednice, već je to veliki uspjeh... Ima mnogo ljudi koji danas uopće nisu zahvaćeni našim radom. Pa ako se ne uznemirujemo zbog njih, zašto se toliko uznemirujemo zbog ljudi koji su zahvaćeni radom barem nekih zajednica?"

Vjekoslav *Bajsić* je primijetio da se ovdje spomenulo i kontestatorske grupe: „Ima i takvih. One su kao takve negativne. Ali bi bilo pogrešno jednostavno prekriziti te ljude koji su unutra. Treba se pitati zašto ti ljudi kontestiraju. To su često vrlo sposobni ljudi. Oni su vjerojatno isfrustrirani svojom Crkvom. U našoj smo grupi razgovarali i došle su van mnoge tegobe. Pao je onda prijedlog da bi trebalo unutar biskupije osnovati neki „klub lajanja”. Kad čovjek sve kaže, onda mu je lakše. Čini mi se da bi takvi klubovi bili veliki lijek. Čini mi se da je jednostavno skupiti ovčice, a ipak treba skupiti i one druge koji su inače veoma sposobni.”

Na to je voditelj diskusije Josip *Baričević* dao razjašnjenje u vezi s primjedbom o. Stanka Škunce i izvještajem o radu pastoralno-katehetske grupe. U tom izvještaju bilo je crno-bijele tehnike, a to zbog kratkoće vremena. U ovoj su grupi svi govorili iz iskustva. Što se tiče onih negativnih pojava, mogu reći da su to samo pojedinačna iskustva.

Žarko *Kraljević*, salezijanac, odgovjitelj u sjemeništu, osvrnuo se na predavanje dra Špire Marasovića. „Jedno od gnijezda protiv transcendencije – rekao je predavač – jest i bogatstvo ili neofetišizam. On je ustvrdio da bogataši i kod svećenika uživaju veći ugled nego siromasi. Ja mislim da se Crkva izvukla iz poslijeratnog siromaštva i sada prelazi u dobro situiranu zajednicu. Ne znači li to onda da sebi zatvaramo put do transcendencije i izdajemo svoju misiju? Kad se organiziraju neke akcije pomoći ugroženima, svećenici se rado odazovu. No treba se pitati da li i svećenici daju svoj prilog. *Najbolji oblik siromaštva* – rekao je sv. Don Bosco – *jest rad*. Vjerujem da mnogi svećenici svoj oblik siromaštva ostvaruju radom. One koji to ne čine treba potaći da to ostvare.”

Špiro *Marasović* odgovorio je na tu primjebdu: „Ja nisam rekao da svećenici više cijene bogataše nego da bogataši u društvu općenito, kao i prije, uživaju veći ugled. Bogatstvo se smatra kao neki dar Božji, kao neka milost. I mi velimo kad nešto imamo: hvala Bogu da sam to ostvario. I nije mi poznato da nešto protiv toga poduzimamo.”

Marinko *Zadro*, provincijal oo. dominikanaca: „U vezi sa samim naslovom teme Tjedna smatram da ima mnogo boljih tema o kojima bi trebalo raspravljati. Čini mi se da se taj Tjedan pretvara u raspravu o grupi. Ja bih se nadovezao na ono što je spomenuo dr Bajsić – on obično takne vrlo važna pitanja – da bi trebalo osnovati neki klub 'lajanja'. Samo kad bi lajali jedni na druge kao što često lajemo, onda bismo se poklali. Što bi, prije toga mjesta za lajanje, trebalo učiniti?"

Dr Vjekoslav *Bajsić*: „Vi pitate: što bi trebalo učiniti? A *tko* bi to trebao učiniti? Crkva bi mogla to učiniti. Crkva ima svoje organe, ima i krasnu doktrinu: papa govori, biskupi govore... Svi govorimo. Međutim, ja pitam ima li ona konkretne organe kojima služi. I tu nastaje poteškoća. I onda ne mogu na pitanje Tjedna odgovoriti pozitivno. Crkva je jako mnogoznačan pojam. Ako se na našem

kršćaninu ništa ne vidi da je kršćanin?! Ako isto tako živi kao i drugi građanin?! On služi, ali služi kao čovjek općenito, kao i svaki drugi građanin. Vi velite da bi se ljudi pobili u tom klubu. Ako je tomu tako, onda treba postaviti u sredinu ogradu, pa neka ovi s ove strane ograde kažu sve što imaju protiv onih s one strane ograde. Ja sam jednom sreo jednog svećenika koji mi je rekao da ono što sam napisao u *Službi Božjoj* ne valja. Inače nikad mi drugi ništa nije rekao, nego čujem samo sa strane što kaže ovaj što kaže onaj. A kad me sretne, lijepo me pozdravi i šuti. Zato treba takav klub da ljudi jedni drugima sve kažu, da se izgalame, i u ljubavi izgalame.”

Dr Bonaventura *Duda* iznosi nekoliko podataka iz Djela apostolskih na problematiku koju je potaknuo dr Bajsić: „U Dj se otkrivaju negativne i pozitivne strane mlade Crkve. U Dj je situacija Crkve mnogo življa, mnogo dinamičnija nego što je u stvarnosti bilo. U Dj 6 apostoli su izmislili jednu novu instituciju, jer su se siromasi iz poganstva bunili što su zapostavljeni kršćanima iz židovstva. Petar na tu kontestaciju nije negodovao. Vrlo zanimljivo. Petar je ovoj grupi koja je negodovala rekao neka predloži ljude koji će pomoći. I svi su đakoni iz grupe helenista. Drugo, prije drugog Pavlovog puta vodila se duga rasprava hoće li Marko s njima ili ne. Konačno nije išao. Pavao se nije s Markom slagao. Rastali su se. A ipak na kraju Pavao čezne za Markom. Na *saboru apostolskom* – do sabora je došlo zbog jedne zadržte struje u Crkvi – svi su Pavla s radošću slušali. Crkva je smatrala da u Antiohiju treba poslati delegaciju. A poslala je one koji su bili ugroženi. Ali se zna da su i oni zadržti sami išli u Jeruzalem pred Pavlom i Barnabom da ondje njih tuže i da sprema za Pavla nelagodnu situaciju. A Petar je smatrao da treba sazvati sabor. Prema tomu napetosti u Crkvi oduvijek postoje. Nedavno je Papinska teološka komisija izdala jedan dokument o teolozima u Crkvi. U tom dokumentu izričito piše da je nemoguće da ne budu napetosti. Samo je pitanje kako ćemo se iz napetosti izvuci. Danas se smatra da Luther ne bi učinio ono što je učinio da s druge strane nije bilo tako tvrdokornih ljudi. Znamo da su inače neke kontestacije u povijesti Crkve divno prošle, jer su bili na položaju ljudi koji su znali rješavati probleme.”

Jakov *Pfeiffer*, župnik iz Odžaka (subotička biskupija): „Biskup Arnerić je rekao u svojoj homiliji da mi svećenici koji smo ovdje trebamo obaviti sakramentalnu ispovijed. Čini mi se da je taj sakramentat veoma važan da se izlajemo pa da onda možemo biti veseliji i raditi s više optimizma.

O. Karlo *Kajić* je nakon dugog nespোরазumijevanja s voditeljem grupe konačno uspio formulirati svoje pitanje, naime kako to Bog izlazi ili ulazi u dušu čovjeka. Želi da mu na to pitanje odgovori Ivančić.

Dr Tomislav *Ivančić*: „Tom pitanju se može prići dvostruko: i sa stajališta psihologije i sa stajališta teologije. Mislim da ovo teološko pitanje svi znamo. Sa stajališta psihologije: Sigurno je da je Bog imanentan. Sigurno je da svaki čovjek, promatrajući prirodu pa i samo sebe, doživljava neku silu koju više-manje personificira. Ja bih više govorio o kršćanskom stajalištu, o onom na temelju kojeg se o Bogu govori kao *ja-ti*. Bog je uvijek u meni. Duh Sveti je svima nama dan. Ali, da li sam ja svjestan da je Bog u meni, da li ja dopuštam da Bog u meni djeluje? Moja je sloboda uvijek toliko jaka da ja Bogu mogu reći „ne” odnosno „da”. Kako se do-

gada taj „da“? U kršćanstvu je to izraženo pojmom *obraćenja*. Bog je osoba, jedina osoba, koja mi može donijeti smisao. Zato, hoću li ja suvremenu čovjeku govoriti o Bogu, onda mu moram govoriti o Bogu kao ljubavi, o Bogu koji ne osuđuje, koji čovjeka ne ostavlja. Tada će se taj suvremeni čovjek moći otvoriti Bogu da Bog uđe u nj. Bog čovjeka do kraja neizmjenjerno voli. Suvremenu čovjeku najviše smeta to što ga odmah osuđujemo. On je dovoljno osuđen već od suvremenih ideologija i svih mogućih ljudi oko sebe. Obratiti se prvenstveno znači vidjeti Boga kao osobu koja ljubi i, koja dolazi čovjeku da ga oslobodi”.

Dr Marijan *Valković* se nadovezuje na to kako Bog dolazi k nama, kako je Bog prisutan u svijetu: „Bog je u svijetu prisutan „multifarie“, na mnogo načina. Već nam skolastička teologija govori o tome da je Bog u prirodi prisutan, da u prirodi ima svoja „vestigia“, da je na poseban način prisutan u čovjeku kao razumnom i duhovnome biću (čovjek je „imago Dei“). I, konačno, objavio nam se u objavi po Isusu Kristu. I tu imamo razne stupnjeve: prisutan je u siromasima, u bolesnima. To je izričito rečeno u Evanđelju. Bog dolazi k nama preko svoje Riječi. Gdje su dvojica ili trojica sakupljeni u njegovo ime, ondje je on među njima. Kad god molimo zajedno, Bog je među nama. Vrhunac prisutnosti Božje je u sakramentima, posebice u euharistiji. Opasno je uzeti samo jednu točku. Ima, dakle, čitava ljestvica načina i mogućnosti kako dolazimo k Bogu i kako Bog dolazi k nama i kako se mi sjedinjujemo s njime. Naše je pitanje koji je način za ove naše ljude najprikladniji. Da li ovaj preko euharistije kad ljudi ne vjeruju? Kako ćemo njima prenijeti Boga? Tu je naše istraživanje senzibiliteta naših ljudi! Možda u zajedništvu? U slušanju riječi Božje? Treba istraživati načine”.

Josip *Kokić*, dipl. ing., laik, u pitanju istraživanja tih različitih načina prisutnosti Božje u nama, pozvao se na papine enciklike i na Sveto pismo i rekao: „Mi iz tih spisa možemo naći odgovor. Ako budemo tražili svaki svojega Boga, nećemo ga naći. A vama svećenicima posebice stavljam na znanje: vi ste duhovni oci ovog naroda i kod vas se dobra djela ne gledaju pod povećalom, ali se loša djela gledaju pod i te kako velikim povećalom. Prema tome neka svaki u sebi računa o svome životu, kako se koji ponaša bilo u crkvi bilo na ulici”.

Nato je Adalbert *Rebić* nadodao: „I laici su pozvani da čine dobra djela. Crkva nije sastavljena samo od svećenika nego od sveg naroda Božjeg. U njem veliku ulogu imaju i laici. I njihova se zla djela i te kako gledaju pod povećalom, pa su i oni pozvani da dobrim djelima šire evanđelje”.

Gušta *Korpar*, župnik iz Brezovice, odgovara laiku slijedeće: Laici rade 8 sati i onda zatvore svoje kancelarije. A kancelarije svećenika su otvorene 24 sata, barem moja a i mnogih svećenika i ovih naših umnika koji žele pronaći tajnu situacije Crkve danas. Bilo je govora o trijumfalizmu Crkve preko hodočašća. Kad je puna katedrala, uvijek se nađe još mjesta i za biskupa. A trebalo bi kod BK učiniti nešto da se dobro pouče ti veliki nastupi masâ u Crkvi. Treba na hodočasnike misliti kako će stići do cilja, gdje će prespavati, da li će im biti hladno itd. Moralo bi kod BK biti jedno takvo tijelo koje zna problematiku takvih naših sastanaka. Na nekim velikim susretima, kao npr u Ninu, mnogi se nisu mogli pričestiti, mnogi svećenici nisu mogli koncelebrirati... Isto bismo tako molili naše biskupe da BK objavljuje neku godišnju informaciju o broju onih koji su kršteni, koji su firmani,

koji su crkveno vjenčani itd. Da ne bismo i dalje živjeli u dojmu da u Crkvi imamo samo stare babice, samo šizofreničare i tomu slične. Kad bismo imali na kraju godine podatke, onda bismo vidjeli da je ta naša Crkva *mlada* hrvatska Crkva. – Što se tiče ljubomore ovih svećenika, tu bih rekao: tko prvi tomu djevojka! Ako neki župnik u svojoj župi nije pronašao neku obitelj ni zahvaljujući „križecu” ni zahvaljujući drugim mogućnostima i sada tu obitelj pronađe neki drugi svećenik i inicira ih u kršćanstvo, zašto bismo bili ljubomorni? Ako meni netko evangelizira bilo preko kursilja bilo preko weekenda sve one koji mi ne dolaze redovito na misu (60%), bio bih sretan pa makar se taj župnik nalazio na Kaptolu ili u Rijeci. Samo neka ljudi vjeruju u Boga! – Zatim bih biskupima i profesorima Fakulteta preporučio da se sastanu i prodiskutiraju sve probleme suvremene Crkve u nas i da nađu neka rješenja. – Trebalo bi, na posljetku, doista imati u nas neki takav *Klub* kakav je Bajsić okrstio kao „klub lajavaca”.

Ovim je interventom zaključena plenarna diskusija. Dekan je na kraju riječima zaključio plenarnu diskusiju i rad čitava Tjedna (Vidi zaključnu riječ).

Snimio i redigirao dr Adalbert REBIĆ